

طراح

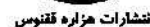
فضیله

مهندس

مهندس راحله ظهوری

عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور

شماره کتابشناسی: ۳۸۰۰۴۲۳

نویسنده: راحله ظهوری قره درویش لو

www.nashrehezare.in

* هر گونه استفاده و یا نقل قول از مطالب این کتاب یا ذکر منبع بلامانع است

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۰
فصل اول: اصول و مبانی طراحی فضاهای آموزشی.....	۱۳
فصل دوم: مکان یابی فضاهای آموزشی.....	۳۷
فصل سوم: شرایط محیطی مناسب ساختمان های آموزشی.....	۴۷
فصل چهارم: برنامه ریزی کالبدی فضاهای آموزشی.....	۶۵
فصل پنجم: الزامات طراحی فضاهای آموزشی.....	۸۹
منابع.....	۱۰۳

مقدمه

انسان همان‌گونه که محیط خود را می‌آفریند همواره تحت تأثیرات روانی آن نیز به سرمی‌برد. تأثیرات متقابل انسان و محیط بحث نسبتاً گسترده‌ای است. فضای‌های آموزشی نیز می‌توانند با بهره‌گیری از تجربیات ساماندهی پویا و سازنده‌ی خود، کیفیت زندگی در محیط تعلیم را ارتقاء بخشیده و بدین ترتیب رانندگی و فراگیری را بطور چشمگیری افزایش دهند. ساماندهی هدفمند و حساب شده در یک محیط آموزشی ابزار نیرومندی است که می‌تواند تأثیرات غیرمستقیم و نامشهودی بر رفتار آموزش‌پذیرندگان و آموزش‌دهندگان در پی داشته باشد. نفوذ بر محیط، از طریق ساماندهی فیزیکی، عادات، یا بازی را به ویژه در کودکان موجب می‌گردد که حتی در سنین بالاتر نیز قابل انفعالات از محیط است او نخواهند بود. در بحث ساماندهی محیط آموزشی، باید توجه داشت که برای یک مدرس آموزش، کلاس درس، حقیقتاً چیزی بیش از «مکانی برای رویارویی با معلم و شنیدن مطالب درس» است. بر این مبنا ساماندهی فضای کلاس درس می‌تواند به زندگی دانش‌آموز در کلاس این چشمگیری بخشیده و از این طریق علایق او به یادگیری را تقویت نماید. آرایش آگاهانه‌ی کلاس، کودک را به استفاده از مهارت‌ها و خلاقیت‌هایش ترغیب نموده و بدین ترتیب، تقویت حس ارتباط و تشریک مساعی با دیگران و نهایتاً تسهیل و حمایت از فعالیت‌های تجربی و آموزشی او را باعث می‌شود.

محیط کالبدی تعلیم به عنوان «موضوع نانوخته در برنامه‌ی آموزش» علاوه بر مواد درسی رایج، با سازماندهی هوشیارانه‌ی فضای آموزشی، فرد را تحت تأثیرات احساسی و روانی خود قرار می‌دهد. بطور کلی محیط کالبدی تعلیم و تربیت در دو مرحله به ظهور می‌رسد: «طراحی

معماری» و «آرایش داخلی». «طراحی معماری» زمینه و اساس تکاپو و ارتباطات انسانی بین فضای فیزیکی و عنصر انسانی را فراهم می‌سازد و «آرایش داخلی» که نقش سازنده‌ای در خلق محیط تعلیم ایفاء می‌نماید. به بیان دیگر آن چیزی که توسط معمار خلق شده، در مقام استفاده توسط معلم و به تناسب آموزشی او شکل می‌گیرد.

باید توجه داشت طراحی فضای آموزشی ضمن مساعدت به سیستم آموزشی و شالوده کلی آن، نباید محدودیت‌هایی برای بهره‌وری در طرق مختلفش ایجاد نماید. مفهوم این امر آن است که طراحی محیط آموزشی، در حقیقت نوعی مواد خام را پدید می‌آورد که بر مبنای آن عوامل آموزشی محیط متناسب با مقتضیات آموزش و نیز سازگار با علایق خویش را ایجاد می‌نمایند. یک محیط آموزشی مناسب باید بطور سنجیده‌ای آمادگی پذیرش تغییرات احتمالی را داشته باشد. در واقع یکی از موانع محیط کالبدی آموزش قابلیت تحول پذیری آن است. این آمادگی با رعایت دو ضابطه در طراحی محیط کالبدی آموزش حاصل می‌گردد:

الف) تطابق پذیری و ب) پویایی پذیرش؛ «تطابق پذیری» در طراحی «محیط آموزشی» به مفهوم کیفیتی است که قابلیت پذیرش برزخ‌های آموزشی توسط ساختمان مدرسه و فضاهای آن را پدید می‌آورد؛ و «تغییر پذیری» کیفیتی است از یک ساختمان که امکان انجام فعالیت‌های متنوعی در درون آن را فراهم می‌سازد، بدون آنکه این امر به جابجایی و تعویض قطعات ساختمانی باشد. تطابق پذیری و تغییرپذیری در روند آموزش مشارک جسته و زندگی و مناسبات انسانی درون کلاس و مدرسه را تحت تأثیر قرار می‌دهند. محیط آموزشی که بدین گونه انعطاف‌پذیر باشد قادر خواهد بود از یک سو خود را با تاکتیک‌های متغیر تدبیر وفق داده و از سوی دیگر با روحيات و خلق و خوی کودک مانوس سازد. در نتیجه تطابق پذیری و تغییرپذیری دو رکن اساسی و خلاق در روش‌های نوین ساماندهی فضای آموزشی، شناخته می‌شوند و بایستی در فرآیند طراحی فضاهای آموزشی مورد توجه کامل قرار گیرند.

با توجه به این مقدمه و نقش کلیدی محیط کالبدی در پویایی و کیفیت آموزش در این کتاب تلاش شده است مبانی و اصول معماری و طراحی فضاهای آموزشی، مکان‌یابی مناسب فضاهای آموزشی، شرایط محیطی مناسب این گونه ساختمان‌ها و بناها، اصول برنامه‌ریزی کالبدی فضاهای آموزشی و در نهایت الزامات طراحی و معماری فضاهای آموزشی به شکلی منسجم آورده شود. به این امید که مورد استفاده‌ی دانشجویان و معمارانی باشد که پیش‌تاز

و خواهان تحولات اساسی در فضاهای آموزشی کشور به منظور ارتقاء سطح و کیفیت آموزشی هستند.

به نظر می‌رسد نظام آموزشی کشورها برای رشد و پیشرفت و ارتقاء استانداردهای آموزشی، علاوه بر توجه به محتوای آموزشی بایستی عنایت ویژه‌ای به فضاها و اماکن آموزشی و محیط کالبدی آموزشی داشته باشند.

معماران جوان که به نقش کلیدی محیط کالبدی در پویایی و کیفیت آموزش باور دارند، بی‌شک در این عرصه می‌توانند نقش آفرین باشند. حقیقت این است که تحول در این زمینه نیازمند تحقیقات و مطالعات گسترده‌ای است و تألیف این گونه کتاب‌ها هر کدام مقدمه‌ای و قطعه‌ای کوچکی از پازل بزرگ تحول در نظام آموزشی است.

نگارنده با اذعان به ضعف‌ها و اشکالات خود، از همه‌ی علاقمندان، دانشجویان و استادان محترم رشته معماری دعوت می‌کند تا با ایده‌ی نظرات، نقدها و پیشنهادها سازنده، ضمن کمک به رفع نواقص و تکمیل این کتاب به جمع اینگونه مطالعات یاری رسانند.

در پایان لازم می‌دانم از همه‌ی همکاران و دانشجویان عزیز که در مراحل مختلف کتاب، اینجانب را مددکار شدند تشکر و قدردانی نمایم. بویژه از سرکار خانم مهندس بهناز قنبری که زحمت مضاعفی را متقبل شدند.

راحله ظهوری